

Ana Leko Krhen
Tatjana Prizl Jakovac

*Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski
fakultet, Odsjek za logopediju*

Afazija – što je to?

Aphasia – What is that?

Izvorni znanstveni rad UDK: 81'234.2

SAŽETAK

Afazija uslijedi u 25-40 % slučajeva nakon moždanog udara i znatno otežava komunikaciju. Ovim se istraživanjem željelo doznati u kojoj je mjeri društvu poznat pojam afazije i koliko se o tome u javnosti zna. S tim je ciljem i primijenjen upitnik "Svjesnost o afaziji" (Public Awareness of Aphasia; Code, 2001), koji sadrži pet osnovnih pitanja o poznavanju afazije. Ukupno je ispitano 236 ispitanika iz pet hrvatskih županija (Bjelovarsko-bilogorske, Krapinsko-zagorske, Osječko-baranjske i Splitsko-dalmatinske te Grada Zagreba). Istraživanje je pokazalo da se 48 % ispitanika susrelo s pojmom afazije, a njih 54 % ima osnovna znanja o afaziji. Najveći broj ispitanika je čuo za afaziju putem medija (82 %). Dobiveni rezultati pokazuju važnost medija kao najznačajnijeg izvora informacija. Uz današnje moderne tehnologije treba maksimalno iskoristiti sve prednosti medija, televizije i radija, novina i časopisa, a pogotovo interneta koji u velikoj mjeri služi za informiranje i educiranje javnosti o određenoj temi.

Ključne riječi:

afazija ▪ svjesnost
o afaziji ▪ javnost

ABSTRACT

Aphasia, a condition present in 25-40% of individuals who have suffered a stroke, causes serious communication problems. The purpose of this study was to explore current public awareness and knowledge of aphasia. The standard Public Awareness of Aphasia questionnaire (Code, 2001) was used, which poses five basic questions about aphasia. A total of 236 individuals were surveyed in five Croatian counties (Bjelovar-Bilogora, Krapina-Zagorje, Osijek-Baranja, Split-Dalmatia and the City of Zagreb). Results indicated that 48% of respondents reported having previously heard of aphasia. Of this group, 54% met the criterion for demonstrating a "basic knowledge of aphasia". The majority of respondents had heard about aphasia through the media (82%), a result demonstrating the important role played by the media in providing information. In today's world of modern technologies, the benefits of various media (television, radio, newspapers, journals and above all the Internet) for informing and educating the public about any specific topic should be used to its maximum potential.

Keywords:

aphasia ▪ aphasia
awareness ▪ public

UVOD

Što društvo zna o afaziji i zašto je to uopće važno? Istraživanja pokazuju da postoji veza između usluga koje pokriva zdravstveno osiguranje za određenu bolest ili poremećaj, uloženog novca za istraživanje i razine društvene svijesti o tome (Elman i sur., 2000). U tom smislu potrebno je raditi i na povećanju svjesnosti društva o afaziji, posljedicama koje ona ima za čovjekov profesionalni i društveni život kako bi se neizravno utjecalo na financijska ulaganja u istraživanje afazije i unaprijedio broj i kvaliteta terapijskih i rehabilitacijskih usluga.

Različiti su podaci o učestalosti afazije, oni se uglavnom odnose na Sjedinjene Američke Države. Na osnovi podataka Američkog logopedskog društva (eng. American Speech and Hearing Association, ASHA), u Sjedinjenim Američkim Državama milijun osoba ima afaziju, dok godišnje prosječno 80.000 ljudi zadobije/stekne afaziju (National Stroke Association, 2015).

Povijest afazije je duga, počinje davne 3500. godine prije Krista u Egiptu (Critchley, 1970). U spisima njihovih vaučeva spominje se da su ljudi koji su ranjavani u glavu gubili sposobnost govora. Uzrok govorne nesposobnosti pripisivali su useljenju zlog duha.

Prvi pravi opis afazije potječe iz druge polovice 17. stoljeća, autora Schmidta (1676., prema Vuletić, 1996), koji je opisao čovjeka s paraliziranom desnom stranom tijela i oštećenjem govora koji nije mogao izraziti svoje misli, zamjenjivao je jednu riječ drugom i nije mogao čitati ni pisati.

Jedinstvena definicija afazije ne postoji. Danas, kao i kroz povijest, različiti autori različito definiraju afaziju. Afazija se najčešće određuje kao stečeni komunikacijski poremećaj uzrokovan oštećenjem mozga koji se očituje kao smanjena mogućnost prijenosa ili razmjene informacija i osjećaja govorom, ali isto tako može doći i do oštećenja pisanja, razumijevanja, te čitanja (Encyclopedia of the Human Brain, 2002).

Američko logopedsko društvo (2015) određuje afaziju kao „poremećaj koji nastaje kao posljedica oštećenja jezičnih moždanih centara. Ljevostrana oštećenja mozga uzrokuju afaziju kod gotovo svih 'dešnjaka' oko polovine 'ljevak'. Kao rezultat toga, osobe koje su prethodno mogle komunicirati govorenjem, slušanjem, čitanjem i pisanjem, suočavaju se s ograničenjima u navedenim vještinama. Najčešći je uzrok afazije moždani udar. Ponekad različite traumatske ozljede mozga, tumori i infekcije mogu uzrokovati afaziju.“

Svakih 20 sekundi jedna osoba u Europi ima moždani udar, što dovodi do brojke od 225 osoba u jednome satu. Moždani udar je i dalje treći uzrok smrtnosti u svijetu, a prvi uzrok smrtnosti u Republici Hrvatskoj. Uz to, moždani udar je prvi uzrok invalidnosti u nas i u svijetu. Svjedoci smo činjenice da moždani udar ne zahvaća samo starije dobne skupine; u zadnje vrijeme od moždanog udara sve češće obolijevaju osobe u najproduktivnijim godinama života - čak do 46 % kod osoba između 45. i 59. godine (Demarin, 2004). Trećina osoba nakon moždanog udara uspješno se oporavi, trećina ima trajne posljedice, a trećina umre (www.safestroke.com). Istraživanja (Engelter i sur. 2006) pokazuju da je kod osoba s afazijom kao posljedicom moždanog udara veća smrtnost, smanjena stopa funkcionalnog oporavka te reducirana vjerojatnost povratka

na posao u usporedbi s osobama bez afazije nakon moždanog udara. Prevencijom moždanog udara može se smanjiti broj osoba s moždanim udarom, a time i broj osoba s afazijom kao jednom od posljedica moždanog udara. Radi što uspješnije prevencije potrebno je različitim edukacijskim aktivnostima i svim dostupnim medijima informirati javnost.

Mnogi ljudi nikad nisu čuli za afaziju, iako ima više osoba koje imaju afaziju nego Parkinsonovu bolest, cerebralnu paralizu ili mišićnu distrofiju - koje su kao bolesti javnosti puno poznatije (www.aphasia.org). Iako postoje mnoge različitosti i teškoće u uspoređivanju njihovih prisutnih komunikacijskih poremećaja, Elman i sur. (2000) proveli su istraživanje u 50 vodećih američkih novina o učestalosti pojavljivanja termina: afazija, Parkinsonova bolest, mucanje, multipla skleroza, autizam i mišićna distrofija. Utvrdili su da se termin afazije spominje puno rjeđe u odnosu na sve ostale, unatoč činjenici da afazija ima jednaku pojavnost (0,01 % ili 1 na 1000) kao i Parkinsonova bolest, a veću pojavnost od svih ostalih stanja, osim mucanja. Očekuje se da bi učestalost informiranja putem medija o nekoj teškoći ili bolesti trebala biti izravno povezana s razinom znanja koje društvo ima o tome, te s mjerom financiranja potrebnih usluga.

Flynn, Cumberland i Marshall (2009) željele su vidjeti je li znanje o afaziji u društvu još uvijek nisko, i je li lošije u odnosu na usporedbu s Parkinsonovom bolešću. Parkinsonova bolest je odabrana za usporedbu jer kao i kod afazije - zbog stečenih neuroloških oštećenja - dolazi do komunikacijskih poremećaja. Istraživanjem je obuhvaćeno 126 ispitanika, od toga ih je 100 bilo iz opće populacije, a 26 ispitanika su bili članovi obitelji ili prijatelji osoba s afazijom. Iako je učestalost afazije (250.000 osoba s afazijom) u Velikoj Britaniji dvostruko veća u odnosu na Parkinsonovu bolest (125.000 osoba s Parkinsonovom bolešću), istraživanje je pokazalo da je znanje javnosti o afaziji nedostavno, i da se puno više zna o Parkinsonovoj bolesti. Kao što je bilo za očekivati, članovi obitelji i prijatelji osoba s afazijom pokazali su veće znanje od opće populacije, pogotovo što se tiče afazije. Iako se očekivalo se da će imati veće znanje o afaziji nego o Parkinsonovoj bolesti, razlike se nisu pokazale statistički značajnima.

Sherratt (2014) je usporedila količinu i kvalitetu vijesti vezanih uz afaziju u odnosu na Parkinsonovu bolest u pisanim medijima 1999. godine i 2009. godine. Utvrdila je da je 2009. godine došlo do povećanja za jednu četvrtinu, iako je pojavnost afazije u člancima 1:27 u odnosu na Parkinsonovu bolest. Kvaliteta informacija često je bila zbnjujuća i nedovoljna, uglavnom se radilo o senzacionalnim vijestima vezanim uz medicinska obilježja.

Istraživanje, koje je još 1998. godine u Sjedinjenim Američkim Državama provela *National Aphasia Association*, pokazalo je da 90 % osoba smatra da je društvena svijest o afaziji minimalna (prema Simmons-Mackie i sur., 2002). Osobe s afazijom u Velikoj Britaniji smatraju da društvo nije dovoljno upoznato s njihovim teškoćama i problemima, što dovodi do negativnih socijalnih posljedica (Parr i sur., 1997).

Kad se osoba suoči s afazijom, cjelokupni život te osobe, kao i život njezine obitelji, značajno se mijenja. Zbog narušenih komunikacijskih vještina afazija ostavlja velike posljedice na društveni život osoba s afazijom, koje se povlače iz gotovo svih svojih aktivnosti koje su ranije obavljale. Rezultati istraživanja (Code, 2003; Farrance i Code, 2007) sugeriraju da osobe s afazijom imaju pristup

svim društvenim servisima kao i svi ostali, ali je njihovo korištenje od osoba s afazijom u značajno mjeri smanjeno. Da bi se što lakše nosili s promjenama, vrlo je bitno da imaju što više informacija o tome što im se dogodilo i što mogu poduzeti.

U Velikoj Britaniji je 2000. godine Speakability (dobrotvorno društvo koje nastoji ukloniti socijalne barijere osoba s afazijom, poboljšati usluge te povećati društvenu svijest o afaziji) proveo telefonsko istraživanje, u kojem je sudjelovalo 1005 sudionika usklađenih po spolu, dobi, obrazovanju i mjestu stanovanja. Svim ispitanicima je postavljeno pitanje: „Što znate o afaziji?“. Tri posto ispitanika je točno/ispravno odgovorilo na postavljeno pitanje. Kad su upoznati s osnovnim određenjem afazije, 21 % ispitanika je reklo da znaju ili su poznavali neku osobu s afazijom. Ta se brojka s dobi ispitanika povećavala.

Novije telefonsko istraživanje (2008) s 2000 sudionika, također u Velikoj Britaniji, provela je Aphasia Alliance. Rezultati su pokazali da više od 90 % ispitanika nikad nije čulo za afaziju, 79 % ih nije razlikovalo afaziju od kožne bolesti ili voća.

Istraživanje koje su proveli Code i sur. (2002) na 978 ispitanika u Velikoj Britaniji, Sjevernoj Americi i Australiji, pokazalo je da se njih 13,6 % imalo prilike susresti s terminom afazija, dok je manje od 6 % imalo osnovna znanja o afaziji. Ispitanici zaposleni u zdravstvu ili obrazovanju pokazali su višu razinu znanja u usporedbi sa studentima i umirovljenicima. Slične podatke u istraživanju dobili su Simmons-Mackie i sur. (2002), koji navode da su učitelji, medicinske sestre, umirovljenici i studenti u značajnijoj mjeri ($p < 0.0001$) od ostalih ispitanika upoznati s afazijom. Zaključujemo da je znanje o afaziji vezano uz profesiju ispitanika, odnosno fakultet koji studiraju. Glavni izvor informiranosti ispitanika o afaziji bili su mediji.

Na poticaj europskih afaziologa i Hrvatska se uključila u mrežu istraživanja svjesnosti o afaziji, pa smo prema dogovorenim mjerilima proveli istraživanje s ciljem koliko i što se zna o afaziji u Hrvatskoj. Pretpostavljamo da je u Hrvatskoj, kao i u ostalim zemljama u kojima su se provodila slična istraživanja, svijest o afaziji niska.

METODE

Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno u Bjelovarsko-bilogorskoj, Krapinsko-zagorskoj, Osječko-baranjskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji te Gradu Zagrebu. Sudjelovalo je 236 ispitanika u dobi od 19 do 68 godina, 54 muškarca i 182 žene.

Najviše muškaraca (39 %) zastupljeno je u Osječko-baranjskoj županiji, a najmanje u Bjelovarsko-bilogorskoj (6 %). U Krapinsko-zagorskoj županiji bilo je 20 % muških ispitanika, u Splitsko-dalmatinskoj 24 %, a u Gradu Zagrebu 11 %.

Prosječna dob ispitanika bila je 37 godina, 105 ispitanika je s visokom stručnom spremom, a 131 sa srednjom stručnom spremom. Broj ispitanika po županijama bio je ujednačen. U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji bilo je 46 ispitanika, Krapinsko-zagorskoj 48, Osječko-baranjskoj 48, Splitsko-dalmatinskoj 46 i u Gradu Zagrebu 48.

Mjerni instrument i način provođenja istraživanja

U istraživanju je primijenjen upitnik „Svjesnost o afaziji“ (Public Awareness of Aphasia, Code, 2001), koji je uz dopuštenje autora preveden i prilagođen na hrvatski jezik (prilog 1). Upitnik je kreiran s ciljem da bude jednostavan i kratak, te prikladan za ispitivanje na javnim mjestima. Primjenjivali su ga volonteri (studenti druge godine diplomskog studija logopedije) koji su dobili precizne upute za provođenje.

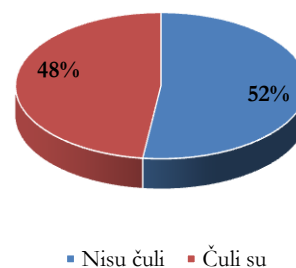
Istraživanje se provodilo na različitim mjestima (na trgovima, ulicama, u trgovačkim centrima). Pitanja su, prema upitniku, postavljana prolaznicima koji su bili voljni na njih odgovarati. Svi odgovori bilježeni su pismeno u upitnik.

Nakon uzimanja osnovnih podataka o dobi, spolu, zanimanju i zaposlenju ispitanika, postavljalo se pitanje o značenju pojma afazije. Kod onih kojima je bio poznat termin afazije, procjenjivalo se znanje o afaziji, tražilo se da definiraju/opišu afaziju. Od svakog ispitanika tražilo se da pomoću „da“, „ne“ ili „ne znam“ između niza ponuđenih obilježja poput govornih teškoća, problema u razumijevanju, smanjene inteligencije, komunikacijskih teškoća i slično, odabere obilježja koja određuju afaziju. Ispitanicima su još postavljena pitanja: „Što uzrokuje afaziju?“, „Može li se nešto učiniti za osobe s afazijom?“.

REZULTATI I RASPRAVA

Podaci su obrađeni deskriptivnom analizom. Rezultati su pokazali da je 48 % ispitanika znalo za pojam afazije (prikaz 1). U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji 78 % ispitanika susrelo se s terminom afazije, u Krapinsko-zagorskoj 89 %, Osječko-baranjskoj 72 %, Splitsko-dalmatinskoj 83 % i u Gradu Zagrebu 78 %. Zanimljivo je da su isti ispitanici koji nisu poznavali pojam afazije bili upoznati s moždanim udarom.

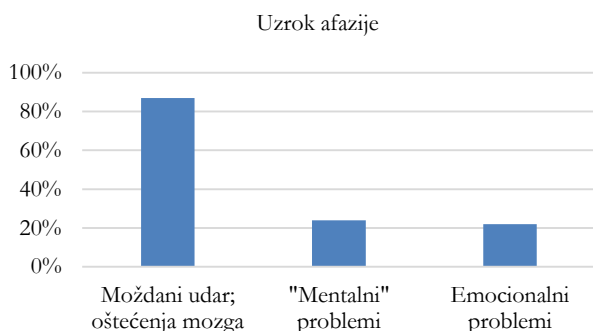
Jeste li čuli za afaziju?

Slika 1. Ispitanici koji su bili upoznati s terminom afazije

Smatralo se da ispitanici imaju osnovno znanje o afaziji ako su u nizu ponuđenih odgovora odabrali govorne, jezične i komunikacijske teškoće, te ako su rekli da je uzrok afazije moždani udar i/ili oštećenje mozga. Subjektivni je dojam da su ispitanici bili skloniji odabiru „ne znam“ kad nisu bili sigurni negoli pogađanju točnih odgovora. Od 113 (48 % od ukupnog broja) ispitanika, prosječne dobi od 37 godina, koji su bili upoznati s terminom afazije, njih 61 (54 %) ima

osnovno znanje o afaziji. Kao što se može uočiti u prikazu 2., većina ispitanika koja ima osnovno znanje o afaziji smatra da je uzrok afazije moždani udar i/ili oštećenje mozga. Vidljivo je da su neki ispitanici smatrali da više uzroka može uzrokovati afaziju.

Slika 2. Poznavanje uzroka afazije

Najviše ispitanika se s terminom afazije susrelo putem medija, odnosno televizije/radija (37 %), novina i časopisa (45 %), što je vidljivo iz prikaza 3. Ostale mogućnosti obuhvaćale su odgovore poput: *preko prijatelja; supruga logoped; prijatelj logoped; logoped u obitelji; na fakultetu; u školi; putem stručne literature.*

Slika 3. Kontekst u kojem su se ispitanici susreli s terminom afazije

Od ukupnog broja ispitanika koji ima osnovna znanja, čak njih 88 % smatra da se osobama s afazijom može pomoći, 5 % navodi da im se ne može pomoći, dok 7% ne zna može li se pomoći osobama s afazijom. Najveći broj ispitanika (48 %) smatra da bi osobama s afazijom pomogla logopedska terapija, 22 % je navelo da bi im terapija pomogla, ali nisu naveli koja vrsta terapije.

Koliko i zašto je važna društvena svijest o afaziji?

Ovo istraživanje pokazuje da se čak 48 % ispitanika susrelo s terminom afazije, a njih čak 54 % ima osnovna znanja o afaziji. Ovako visoki rezultati mogu se objasniti sastavom uzorka. Naime, 76 % ispitanika sa srednjom

stručnom spremom, odnosno 42 % od ukupnog uzorka bili su ispitanici koji su po zanimanju medicinski tehničari ili medicinske sestre, fizioterapeuti i radni terapeuti. Ti ispitanici su se u većoj mjeri na svom poslu mogli susresti s osobama s afazijom u usporedbi s ostalim zanimanjima sa srednjom stručnom spremom.

Kao što je već navedeno, kriterij za klasificiranje da ispitanik ima osnovno znanje o afaziji bio je da ispitanik odredi da afazija obuhvaća govorne, jezične i komunikacijske teškoće zbog moždanog udara ili oštećenja mozga. Afazija je mnogo više od toga, to je složeni poremećaj s mnogo različitih, često prikrivenih obilježja koja je čine teško prepoznatljivom. Moguće je da zbog tako blagog kriterija rezultati pokazuju precijenjeno osnovno znanje o afaziji. Može se zaključiti da iako ispitanici imaju osnovno znanje o afaziji, istodobno mogu imati ograničen uvid u potrebe i prepreke s kojima se suočavaju osobe s afazijom.

Jedna od glavnih prepreka s kojom se suočavaju osobe s afazijom su teškoće u interakciji s liječnicima, socijalnim radnicima i ostalim specijalistima koji ne znaju na odgovarajući način prenijeti potrebne informacije osobama s afazijom. Osobe s afazijom često navode da ih ljudi u javnosti ignoriraju, misle da su pod utjecajem alkohola, glupi i slično. Elman i sur. (2000) navode posljedice do kojih može dovesti slaba društvena svijest o afaziji; financiranje istraživanja i rehabilitacijskih programa usko je vezana s prepoznatljivošću problema u javnosti. Nedovoljna društvena svijest ima utjecaj na kvalitetu odnosa drugih prema osobama s afazijom, kao i na njihovo ponovno uključivanje u društvene aktivnosti i povratak na posao. Psihosocijalna prilagodba osoba s afazijom i njihovih obitelji na novonastalu situaciju također ovisi o društvenoj svijesti o afaziji.

Zbog općeg lošeg poznavanja poremećaja, postoji sklonost da se osobe s afazijom osjećaju izolirano, različito od drugih, što može dovesti do anksioznosti, depresije i socijalne izoliranosti. Sve to negativno utječe na rehabilitaciju i socijalnu uključenost osobe s afazijom (Code, Hemsley, Herrmann, 1999; Elman i sur. 2000). Povećanje društvene svijesti o afaziji i njezinim negativnim utjecajima na čovjekov svakodnevni život put je k senzibiliziranju resornih zdravstvenih i znanstvenih institucija o važnosti financijskih ulaganja u istraživanje afazije i razvoj novih rehabilitacijskih programa.

ZAKLJUČAK

Javnost je s terminom afazije najviše upoznata putem medija. Budući da je najlakši i najbrži način dolaženja do novih informacija putem medija, pogotovo interneta, trebalo bi ih više i na drukčiji način koristiti u informiranju javnosti o afaziji. Veća svjesnost društva o afaziji pridonijela bi većem interesu za istraživanje afazije, kao i povećanju kvalitete društvenog života osoba s afazijom. Iz dosadašnjih istraživanja proizlazi da društvena svijest utječe na dodjeljivanje novca za istraživanja i rehabilitacijske programe, da utječe na usluge i kvalitetu života osoba s afazijom i njihovih obitelji, te je stoga potrebno povećati prepoznatljivost afazije u društvu. Smjernice za povećavanje svjesnosti o afaziji koje su proizišle iz dosadašnji istraživanja su sljedeće:

1. Upotrebljavati pojam afazije kako bi se društvo senzibiliziralo o tome. Često i stručnjaci i mediji izbjegavaju termin afazije jer ljudi ne znaju što afazija znači. Na taj se način stvara zatvoreni krug. Ako pojam afazije ne postane uobičajeni termin koji upotrebljavaju stručnjaci, neće ga ni drugi koristiti i afazija će i dalje biti neprepoznatljiva (Simmons-Mackie i sur, 2002).
2. Podupirati i ohrabrivati osobe s afazijom, njihove obitelji i prijatelje u promoviranju društvene svijesti o toj problematici. Programi samozastupanja i grupe samopomoći jedna su od mogućnosti promicanja svjesnosti (Byng, Pound i Parr, 2000; Code i sur. 2001; Elman i sur. 2000).
3. Sudjelovati u kampanjama za promicanje svjesnosti kao što je to uobičajeno u stranim zemljama (npr. dan, tjedan, mjesec svjesnosti o afaziji).
4. Ponuditi medijima informacije o afaziji, o poteškoćama do kojih dolazi i o mogućnostima terapije.
5. Oglašavanje, pisane informacije, javna predavanja o ovoj problematici.
6. Uključiti studente logopedije u promicanje svjesnosti o afaziji. Na taj način rano stječu iskustvo o važnosti ove problematike u svojoj budućoj profesiji.
7. Utjecati na politiku i političke aktivnosti. Utjecaj na javnu politiku također može imati učinak na društvenu svjesnost i znanje o afaziji (Breakey, 2000; Elman i sur. 2000; Helm-Estabrooks, 2000; Lucas, 2000; Musson, 2000).

Zajedničkim djelovanjem osoba s afazijom i stručnjaka koji se bave afazijom, javnost će imati priliku naučiti što je afazija i da osobe s afazijom još mnogo toga mogu pružiti društvu u kojem žive.

LITERATURA

- 1) Breakey, L. (2000). Public policy and you, increasing consumer access. *ASHA Special Interest Division 2: Neurophysiology and Neurogenic Language Disorders Newsletter*, 10.
- 2) Byng, S., Pound, C. and Parr, S. (2000). Living with aphasia: a framework for therapy interventions. U: I. Papatathanasiou, (ur). *Acquired neurological communication disorders: a clinical perspective*. London: Whurr Publishers.
- 3) Code, C., Hemsley, G., Herrmann, M. (1999). The emotional impact of aphasia. *Seminar in Speech & Language*, 20 (1), 19-31.
- 4) Code, C., Simmons-Mackie, N., Armstrong, E., Stiegler, L., Armstrong, J., & Bushby, E. (2001). The public awareness of aphasia: An international study. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 36 (1), 1-6.
- 5) Code, C. (2003). The quantity of life for people with chronic aphasia. *Neuropsychological Rehabilitation*, 13, 365-378.
- 6) Critchley, M. (1970). Testamentary capacity in aphasia. U: M. Critchley (ur.) *Aphasiology*. London, Edward Arnold Limited, 288-295.
- 7) Demarin, V. (2004). Moždani udar rastući medicinski i socijalno-ekonomski problem. *Acta Clinica Croatica*, 43(1), 9-14.
- 8) Elman, R., Ogar, J. and Elman, S. (2000). Aphasia: Awareness, advocacy and activism. *Aphasiology*, 14 (5-6), 455-459.
- 9) Engelter ST, Gostynski M, Papa S, Frei, M., Born, C., Ajdacic-Gross, V., Gutzwiller, F. i Lyrer, P. A. (2006). Epidemiology of aphasia attributable to first ischemic stroke: incidence, severity, fluency, etiology, and thrombolysis. *Stroke*, 37(6),1379-1384.
- 10) Farrance, J. & Code, C. (2007). Improving Retail Therapy for People with Aphasia: the Shopping Habits and Experiences of Aphasic Shoppers. Poster Presented at the British Aphasiology Society Conference. Edinburgh.
- 11) Helm-Estabrooks, N. (2000). Advocacy partners: Utilizing your national associations. *ASHA Special Interest Division 2: Neurophysiology and Neurogenic Language Disorders Newsletter*, 10.
- 12) Lucas, L. (2000). Working to influence public policy through grassroots advocacy. *ASHA Special Interest Division 2: Neurophysiology and Neurogenic Language Disorders Newsletter*, 10, 13-15.
- 13) Musson, N. (2000). Let's get in the game. *ASHA Special Interest Division 2: Neurophysiology and Neurogenic Language Disorders Newsletter*, 10, 4-5.
- 14) Parr, S., Byng, S., Gilpin, S., and Ireland, C. (1997). *Talking about aphasia*. Buckingham, UK: Open University Press.
- 15) Ramachandran, V. S., (Ed) (2002). *Encyclopedia of the Human Brain, Volume 1*. USA. Elsevier Science.
- 16) Sherratt, S. (2011). Written media coverage of aphasia: A review. *Aphasiology*, 25 (10), 1132-1152.
- 17) Simmons Mackie, N., Code, C., Armstrong, E., Stiegler, L., and Elman, R.J. (2002). What is aphasia? Results of an international survey. *Aphasiology*, 16 (8), 837-848.
- 18) Vuletić, D. (1996). *Afazija: logopedsko-lingvistički pristup*, Školska knjiga, Zagreb.